

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Стефан Тодоров Сивков, дм
Катедра по анатомия, хистология и ембриология
Медицински университет-Пловдив

Относно: дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор” в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика, професионално направление: 4.1. Биологически науки, научна специалност: Антропология

Автор: Надежда Венециева Параскова

Тема: „ДЕРМАТОГЛИФИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА БЪЛГАРСКО НАСЕЛЕНИЕ ОТ ЦЕНТРАЛНА ЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ ”

Научни консултанти: Доц. Зорка Митова, доктор (ИЕМПАМ-БАН), к.и.н. Иван Ширококов, доктор (МАЭ РАН, Кунсткамера, Санкт Петербург)

1. **Общо представяне на процедурата и докторанта.** Със заповед № РД-15-53/10.08.2021 г. на Директора на ИЕМПАМ-БАН съм определен за член на научното жури във връзка с процедурата за защита на дисертационния труд на тема „Дерматоглифична характеристика на българско население от Централна Западна България ” за придобиване на ОНС „Доктор” в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика 4.3. Биологически науки, докторска програма Антропология. Автор на дисертационния труд е Надежда Венециева Параскова – докторант в самостоятелна форма на обучение към секция „Антропология и анатомия” на ИЕМПАМ-БАН с научни ръководители доц. Зорка Митова, доктор (ИЕМПАМ-БАН), к.и.н. Иван Ширококов, доктор (МАЭ РАН, Кунсткамера, Санкт Петербург). За изготвяне на рецензията получих материалите, изискващи се от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени заемане на академични длъжности в ИЕМПАМ-БАН.

Докторантката Надежда Венециева Параскова е родена в гр. Благоевград, където завършва средното си образование в СОУ „Кузман Шапкарев“ с профил биология и химия.. През 2000 г. завършва образованието си в СУ „Климент Охридски“, Биологически факултет с магистърска специалност „Биология“. Специализирала е зоология на гръбначните животни и антропология и втора специалност учител по биология. През 2018 г. е провела специализация по Етническа дерматоглифика в МАЭ РАН, Кунсткамера, Санкт Петербург.

От 2004 до 2007 г. работи като учител по биология в ПГ „Неофит Рилски“, гр. София. От 2007 до сега работи като асистент по анатомия на човека и антропология в имунохистологична лаборатория в Биологически факултет, СУ „Климент Охридски“, София. В периода 2015 - 2019 г. работи като учител по биология в 9 ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин, София.

Със заповед РД-15-24/04.12.2015 г. е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в Секция „Антропология и анатомия“ на ИЕМПАМ-БАН. Отчислена е от докторантура с право на защита със заповед – РД-15-96/12.12.2018 след успешно преминалата вътрешна защита.

2. Актуалност на тематиката. Дисертацията е посветена на изследването и изясняването на дерматоглифичните характеристики на съвременното българско население на територията на Централна Западна България в етноантропологичен аспект. Използването на дерматоглифичните характеристики е свързано с изясняване на произхода и принадлежността българското население към определена етническа група и проследяване миграциите по време на формиращите ги исторически процеси.

3. Познаване на проблема. Уводът, приведените основни сведения за възникването на етническата дерматоглифика и използването ѝ за характеристика на популацията, както и творческото използване на цитирания литературен материал показват познаване на състоянието на проблема, третиран в дисертацията от докторанката.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите. Дисертационният труд е структуриран според общоприетите изисквания - въведение, литературен обзор, цел и задачи, материал и методи, резултати, обсъждане, изводи. Представен е върху 184 стандартни страници, съдържа 39 фигури и 123 таблици. Използваната литература включва 262 източника, от които 130 на кирилица и 132 на латиница.

В Литературния обзор е направен исторически преглед на проблема, като са анализирани резултатите от археологически, етнографски и антропологични проучвания на редица автори за определяне състава на българския етнос и участието на основните му компоненти при неговото формиране. Приведени са исторически, археологически и етнографски сведения за формирането на популацията в Централна Западна България. Направен преглед на развитието на дерматоглификата като научно направление, като представят периодите в историята на дерматоглифичните изследвания. Достатъчно подробно е разгледана филогенезата и онтогенезата на дерматоглифите и вероятните еволюционни стъпки при формиране на хребетите. Направен е преглед на дерматоглифичните изследвания в България като е обсъдено значението на дерматоглификата в медико-антропологичните изследвания. Специално внимание е отделено изследванията в района на Централна Западна България. Отбелязана недостатъчната представителност на дерматоглифични проучвания в етнически аспект през последните две десетилетия на територията на България, които се провеждат изключително рядко и основно с архивен материал от миналия век. Обсъдени са и причините ограничаващи провеждането на масови популационни изследвания.

Целта на настоящото проучване е да се направи антропологична характеристика на съвременното българско население от Централна Западна България по дерматоглифични белези. За реализирането на целта дисертантката си е поставила седем задачи за установяване на честота на разпространение на дерматоглифичните белези и хомогенността на изследваното население по дерматоглифични белези.

Материалът на изследването е достатъчен по обем, правилно избран и структуриран, добре документиран и прецизно регистриран, което гарантира достоверност на резултатите.

Методика на изследването. Докторантката е използвала надеждни и достатъчни за постигане на поставената цел методи – дактилоскопия, палмоскопия, с които получава адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Статистическите методи са подходящо избрани с информативност необходима за изследването. Извършена е първична статистическа обработка на данните с помощта на дескриптивен анализ и индексова характеристика. Допълнително данните са обработени с помощта на метод на междугруповата скала, обобщени дерматоглифични разстояния, расови градиенти и расови комплекси, метод на гланвите компоненти.

Главата „**Резултати**” заема 106 страници. Получените данни са нагледно демонстрирани и анализирани в представената документация (графики и таблици). Направен е дескриптивен и таксономичен анализ на получените резултати по райони. Анализирано е разпределението на основни дерматоглифични показатели при населението от Централна Западна България с изразени източни, северноевропейски и южноевропейски характеристики.

Установени са закономерности при съотношенията на типовете пръстови изображения сред населението от Централна Западна България, които са в съответствие с данните за европейските популации. При обединената извадка на жените от Централна Западна България и останалите изследвани локални популации се установяват южноевропейски характеристики като дланните изображения в IV междупръстово поле доминират над тези в III междупръстово поле. При обединената извадка на мъжете от Централна Западна България и от останалите пет локални популации се наблюдава противоположна тенденция, характерна за европейските групи.

Изводите обобщават вярно резултатите от изследването. Налице са закономерности при съотношенията на типовете пръстови изображения сред населението от Централна Западна България са в съответствие с данните за европейските популации. Честотата на различните типове главни дланни линии при изследваното население, свидетелстват за присъствие както на европейски, така и на южноевропейски особености в дерматоглифичната картина на всички локални групи, в зависимост от критериите и методичните правила за таксономична диагностика.

Според резултатите, основният фактор за формирането на дерматоглифичния статус при мъжете от Централна Западна България е взаимодействието на северните и южните варианти на западноевразийската формация. На териториално и етническо ниво е налице по-голям дял на северноевропейски компонент в дерматоглифичната картина на населението от Централна Западна България, в сравнение с другите извадки от Западна България.

На етническо ниво изследванията показват, че независимо от по-силно изявените северни или южни характеристики сред някои от групите, като цяло изследваните локални групи от Централна Западна България са в границите на изменчивост, характерна за европейските популации.

Установените корелационни зависимости на дерматоглифичните и одонтологичните белези с географското разположение на групите по оста запад – изток, вероятно са отражение от засилени миграционни процеси през историческото минало на българското население, по-ясно изразено при мъжкия пол.

Преценка на публикациите и личния принос на докторантката. Основните резултати от дисертацията са публикувани в Acta morphologica et anthropologica, 2019, Glasnik ADJ, 2004, Glasnik, 2006. Има и 4 съобщения на научни форуми. Публикациите са в съавторство, като в две от тях докторантката е водещ автор, което ми дава основание да смятам, че има основен принос в резултатите.

Авторефератът е структуриран правилно, като отразява съдържанието, основните резултати и приносите на дисертационния труд.

Препоръките ми за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати са за прилагането им в по-нататъшното изучаване и разширяване на тази перспективна проблематика, при което получените резултати да се публикуват и в самостоятелни научни статии.

Заклучение. Дисертационният труд на Надежда Параскова разглежда проблем, който е с научен и практически интерес в областта на антропологичната наука. Получени са научни резултати, обогатяващи познанията за дерматоглифичните картина при населението от Централна Западна България. Авторката за първи път у нас провежда интеграционен анализ между признаци с расово диагностично и таксономично значение. Това е реален научен принос. Изложението и оформлението на дисертационния труд и на автореферата е много добро. Извършена е голяма по обем и трудна за изпълнение работа. Това показва, че докторантката притежава теоретични знания и професионални умения по научната специалност, както и умения за самостоятелни научни изследвания. Представените материали и документи по процедурата отговарят напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този закон, Регламента за придобиване на ОНС „Доктор” в ИЕМПАМ на БАН.

Въз основа на изложеното давам положителна оценка за проведеното научно изследване в дисертационния труд, като предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Надежда Венециева Параскова образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика 4.3 Биологически науки, научна специалност Антропология.

Проф. д-р Стефан Сивков, дм

24.09.2021 г.

